

Heer Frank krijgt bezoek

DOOR

A. A. ARKENBOUT

Brielle anno 1987 is een provinciestedje met in de zomer, dank zij de jachthaven, een aantal watersporttouristen en in het najaar en de winter wat winkelende bezoekers uit de omliggende dorpen. Vóór 1940 waren laatstgenoemde samen met de uit de omgeving komende leerlingen die de streekscholen bezoeken, de enige vreemdelingen. Ook de 19e, 18e en 17e eeuw laten een betrekkelijk stille stad zien. Dat is in de late middeleeuwen wel anders geweest.

S. P. Haak geeft in zijn artikel 'Brielle als vrije en bloeiende handelsstad in de 15e eeuw'¹ een inzicht in de belangrijke positie die Brielle in die tijd inneemt. Hij schrijft dat 'de bloeitijd van Brielle volgens algemeen gevoelen ten tijde van 'mijnheer van Oostervant' d.i. Frank van Borselen (1436-1470) valt.'² Tijdens zijn bewind vormt Brielle door de gunstige ligging aan de Maasmond een haven waar schippers uit vele landen binnen vallen. Uit Engeland en Schotland brengen ze o.a. laken, wol en huiden, uit Noorwegen o.a. hout, huiden en traan, de Denen komen met bier, koren en huiden en ook de overige Oostzee steden zijn aanwezig. Als uitgaande lading vormt haring een belangrijk artikel. 'Het spreekt vanzelf, dat de komst van zoveel vreemde kooplieden op de Brielse haringmarkt heel wat drukte bracht. Er waren soms 100 kooplieden met één schip tegelijk; een getuige zegt 'dat de stad te nauw was voor den harinckman ende coopman van buyten'; een ander deelt mede 'dat op die Cruysstraat, byzonder in de harinck teelt, zoe vol volck was alst is tot Middelburch ende Arnemuyde, als daer een vloot incompt, soedat men dicwils daer nauwelicken deur en mocht'; volgens een derde was de stad soms 'zoo vol volcx ende coopluyden van alle natien, dattet daer crielde van volck.'³ Deze getuigen treden op in een onderzoek dat men naar de draagkracht van de steden in verband met de belasting instelt.'⁴

Uit het voorgaande blijkt, dat de handel Brielle tot een zeer levendige stad maakte, maar Haak spreekt niet over het aandeel dat de aantrekkingskracht van het Hof in deze toevloed van vreemdelingen had.

Het hof lag oorspronkelijk aan de rand van het dorpje Maerlant, maar kwam door de uitbreiding van het woongebied naar het zuiden en zuidwesten midden in een stad te liggen, die naar de naam van de uitbreiding den Briel werd genoemd en waarin Maerland als onderdeel werd

opgenomen. Hier lag het bestuurscentrum van de heerlijkheid Voorne en aangezien heer Frank ook houtvester van Holland was en tevens in opdracht van de hertog bestuurlijke maatregelen in Holland en Zeeland nam, kwamen er uit deze gewesten regelmatig afgevaardigden van adel en steden naar Brielle.

Omstreeks 1453 schrijft men in Haarlem in een stadsrekening dat de burgemeester Jan van Bekesteyn en de vroedschap Symon van Noortich betreffende de bede naar Rijssel trekken, '*mer toghen eerst in den Brielle bij mijnen heer van Oostervant, om mit hem raets te vrighen op dese sake.*'⁵

Frank heeft een huis te Haarlem en verblijft af en toe in deze stad. In de stadsrekening kan men dan ook posten vinden als bijv:

*'Item des sonnendages 8 dagen in octobry geschenct den grave van Oostervant een maeltijt daer vele van de gherechte, vroescappen, riicdoms (rijkdom) mede waren ende sonderlinge te voirsten de heer van Wassenaer, Arien van Borssele, Jan van Kats, Jan van Heemstede bail (baljuw) Aerst van der Aa, meester Pieter van Renesse ende meer andere goede (mannen), coste te samen miet wien (wijn), Ypocras ende hamburger bier 2lb 3sc. 1 d gr. facit 17 £ 4 sch 8 d.'*⁶

Het hof te Brielle is tevens het opslag terrein van de materialen die men voor de reparatiewerkzaamheden in Voorne aan de molens en de burcht te Oostvoorne gebruikt. Deze materialen en de aanvoer van levensmiddelen brengen schepen, schippers en handelaren naar Brielle.

Daar naast zijn er ook de vele gasten en bezoekers van het hof. Vanaf 1458 reist men altijd naar Brielle, vóór die tijd trekt men naar de plaats waar Frank verblijft. Dat kan Oostvoorne, St. Maartensdijk, Den Haag, Teylingen of Haarlem zijn. Na 1458 verlaat hij om gezondheidsredenen Brielle niet meer.⁷

Men kan het bezoek onderverdelen in adel, ambtenaren, dokters, choralen (koorknappen), narren en muzikanten die in dienst of onder bescherming van een Heer vallen (wiens wapenkleuren ze dan ook dragen), stede pijpers (muzikanten in dienst van een stadsbestuur) en verder 'varende luiden'. In die laatste groep vinden we zangers, muzikanten, acrobaten en bedelaars die op eigen risico rondtrekken. Uit de rekeningen blijkt duidelijk dat deze ook een reisprogramma hebben.

Van de bezoekende adel is Karel de Stoute de belangrijkste. Volgens de rekeningen is hij ten minste vijf keer te Brielle geweest. De eerste keer volgens een post in de stadsrekeningen van Brielle over de jaren 1453/54: *'geschenct mijnheer van Charloys een aem wit rijns wijn als hij te Brielle was.'*⁸

Bijzonderheden ontbreken.

Het bezoek in april 1459 is waarschijnlijk langer geweest. Er zijn voor die gelegenheid door Frank 2 bakkers aangetrokken, waarvan de kosten in de rekening worden opgenomen.

*'Item den 7 dach in aprill bij bevele van mijnen heer, daer de hoefmeester die boidschip of dede, gegeven Willem de Greyn ende Cornelis de pasteybacker van dat zij in den Briel quamen om ypocras te maken ende oblyen, hem gegeven voir hoirer cost dat zij hier quamen ende wech togen 4 niue gulden facit 7 scellingen 4 groten.'*¹⁰

Ypocras is een kruidenwijn en oblien zijn dunne wafels. Tevens kan men vaststellen dat Karel behalve het gebruikelijke gevolg ook keukenpersoneel bij zich had.

*'Item den 10 april bij mondelinge bevele van minheer gegeven mijns genade heren van Charroloys officieren¹¹ te samen, die zij genade uuten Briel toghen 15 postulaat gulden. Item noch hier en boven gegeven den officier van mijnen heer van Charloys voir dat hij den ypocras maickte 5 postulaat gulden. Item noch hier en boven den poirtier gegeven van mijnen heer van Charloys 2 postulaat gulden. Item den oblier 2 postulaat gulden. Sijn te samen 49 postulaat gulden facit 5 £ 10 sc. 3 groten.'*¹²

Het zal met al die koks wel druk zijn geweest in de keuken.

Heer Jan van Haemstede krijgt op 15 april een gouden crone, dat is 4 sc. 1 gr. omdat hij *'bij mijnen heer te Brielle was, doe mijn Heer van Charroloys daer was.'*¹³

In 1460 is Karel opnieuw te Brielle. In de rekening komt onder het hoofd 'Pijpers en Herauten' de post voor:

*'Item den 12 dach in meye bij bevele van mijnen heer, daer Aersten van der A die boidschip af dede, gegeven 4 trompetters ende 5 pijpers mijns genaden heren van Bourgondien, die met mijnen genaden heer van Charloys ten Brielle waeren 20 post. gulden, facit 2 £ 5 sc.'*¹⁴

Tijdens het bezoek in oktober 1464¹⁵ is er sprake van een langer verblijf en worden er fooien gegeven aan de die naar die de ypocras maakte. Ypocras blijkt een gewaardeerde drank te zijn bij speciale ontvangsten.

De tweede groep zijn de verwanten die op bezoek komen of speciaal ontboden worden. Hiertoe behoren leden van de geslachten Bergen, Bueren, Culemborch en Borselen.

*'15 september 1437 twee stuks wijn uit den Haag naar Oostvoorne doe mijn joncvrouwe van Bueren daer was.'*¹⁶

Vooraf tijdens zijn ziekte worden er bloedverwanten opgeroepen, bijvoorbeeld de heer van der Vere, joncheer van Borselen en de joncheer van Culemborch.¹⁷ In de stadsrekening van Brielle vinden we deze bezoeken terug

in de vermelding van de kosten van de maaltijd die men de heer van Vere, de joncheer van Borselen en de andere heren heeft aangeboden.¹⁸

In de rekeningen is een afzonderlijk hoofdstuk opgenomen voor het 'Bode loon' want ontelbare boden komen in de loop der jaren Brielle binnen. Ze zijn afgezonden door het Hof van Bourgondie of de vele Heren in Holland en Zeeland en ver daar buiten. Ze brengen brieven of geschenken in de vorm van wijn, kleding, honden, levensmiddelen enz. De fooien die ze krijgen worden nauwkeurig genoteerd en tevens de kosten van de uitgaande boden aan adel en steden. Onder de geschenken treffen we ook regelmatig koeken aan, die meestal door edelvrouwen worden gezonden, bij voorkeur in het voorjaar of de zomer.

*'3 maart 1439 Item der vrouwen knecht van Cralingen die mijnheer coecken brochte, geg. 8 groten.'*¹⁹

Op 8 maart een knecht met 'coecken' uit Loosduinen en een man met twee dozijn Brusselse koeken van meester Adriaan van der Ee.²⁰ Meestal zijn het echter zendingen van de abdis van Loosduinen, vrouwe van der Leede of de vrouwe van Loosduinen.²¹ Ook de heer en de vrouwe van Grymbergen zenden (Brusselse) koeken of ook wel kaas.²²

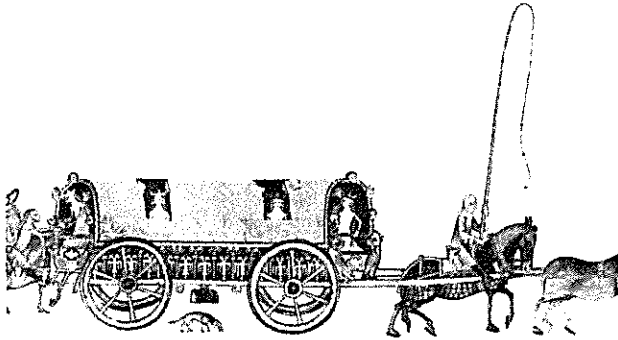
Ambtenaren worden ontboden in verband met bestuurszaken of in geval van misdrijven.

De vele bezoeken van de dokters zijn beschreven in het artikel 'Dokters en apothekers aan het hof van heer Frank van Borselen te Voorne.'²³ Een speciale vermelding verdienen de 'choralen', de koorknappen die in de kerk van St. Maartensdijk dienst doen. Frank zorgt voor de aanstellingen. Hij laat naar jongens die geschikt zijn zoeken, o.a. in Vlaanderen. Ze komen te Brielle op zijn kamer proefzingen. Een talentvolle knaap stuurt hij naar Den Haag om bij een zangleraar in de kost en in de leer te gaan. Maar hij laat dan wel een contract opstellen met kosten en verplichtingen.²⁴

Frank heeft belangstelling voor de zangkunst en dat is bekend. Jacob Tick, deurwaarder van de hertog van Bourgondie die ook musicus en componist is, komt in 1458 naar Brielle met een door hem geschreven mis, die hij aan heer Frank opdraagt. In de jaren 1464, 1467 en 1468 is hij opnieuw te Brielle met jongens of een zoon en dochters om zijn composities voor te zingen.²⁵ Natuurlijk ontvangen ze telkens een vergoeding.

Maar ook muzikanten met diverse instrumenten maken hun opwachting. Het zijn luitspelers, vedelaars, harpspelers en doedelzakspelers. Ze dragen kleding in de kleuren van het wapen van de Heer, wiens bescherming ze genieten of van wiens hofhouding ze deel uit maken. Ze worden in elke rekening genoemd.

Voor het vermaak zorgen ook de narren die evenals de voorgaande groep tot de hofhouding van een Heer of Vrouwe behoren. Ze worden waarschijnlijk gezonden

Middeleeuws volk op reis.

hoewel men soms de indruk krijgt dat ze ook zelf op pad gaan. In de rekeningen komen voor: Aereken, 's heren dwaes van der Veer (Vere) Graefken, 's heren dwaesigge van de vrouwe van Bergen (op Zoom) Maes, de geck van de heer van Gelre, De dwaes en dwasinne van de genadige vrouwe van Bourgondie De dwasige van de heer van Cleve, Jan de Wale, dwasige van de vrouwe van Charloys Claes, mijns heren geck van Ludik De geck van de heer van Charloys Malle Lyse, dwasige van de heer van Charloys De geck van de joncheer Jasper van Culemborch. Vooral de nar van de vrouwe van Bergen, Graefken, is vele malen te Brielle. Er zijn in totaal 8 posten. In die van 2 sept. 1465 staat: 'gegeven . . . van twee jairen dat zij bij mijnen heer niet geweest en heeft als zij zeyt 7 sc. 4 groten.'²⁶ Ze krijgt dus twee maal de normale vergoeding. In 1466 staat er 'Graefken mijns dwasigge van Bergen ende pleeght te singen.'²⁷ Regelmatige bezoekers zijn ook de 'stedepijpers'. Ze komen uit diverse steden in Holland en Zeeland, maar soms ook ver daar buiten. Wanneer men de vergoedingen vergelijkt, dan is het aantal per stad waarschijnlijk 1 of 2 muzikanten. In de meeste gevallen krijgen ze 4 sc. 8 groten. Is er slechts 1 dan wordt de vergoeding 2 sc. 4 groten. In 1466 verschijnt er een tromper uit Haarlem die zegt dat hij de enige is en dat er (op dat ogenblik) te Haarlem niet meer pijpers zijn. Hij krijgt 2 sc. 3 g.²⁸ Voor de namen der steden en de jaren dat hun muzikanten aan het hof verschijnen, zie Bijlage I, daarbij in aanmerking genomen dat de rekeningen over de jaren 1440-1453 ontbreken.

Een speciale groep vormen de 'varende luiden', de zangers, muzikanten, acrobaten en bedelaars, die geen beschermheer hebben en van de liefdadigheid leven. Waarschijnlijk hebben de meeste een tamelijk vaste route langs de verschillende hoven, kastelen en steden om zich een inkomen te verschaffen. Bij heer Frank verschijnen ze bijna elk jaar een keer en krijgen dan voor hun optre-

den, of ook zonder dat, een bedrag. Alle data van de bezoeken worden met de gegeven bedragen in de rekening genoteerd. De tekst van deze posten geeft soms een duidelijk beeld van de betreffende persoon en tevens hoe men over hem denkt. Dat kan men tussen de regels door lezen. Ook de bijnamen maken dat duidelijk.

In 1437, toen heer Frank in november in Zierikzee was, verschijnt daar . . .

'Frederic mitten langen hare'. Frank heeft in Zierikzee geen hof maar is er slechts op bezoek, en Frederic maakt van die gelegenheid gebruik en vangt 2 schellingen.²⁹ In 1453 is het Otten van Puycvliet, 'ridder zooals hij zegt'. Otto komt, met uitzondering van 1454 en 1456, elk jaar in mei of juni te Brielle. Aelbrecht 'de clymmer', in sommige rekeningen ook de geck genoemd, die tijdens de kerstdagen 1455 op het hof in Den Haag is 'en in de panne geworpen was in mijns heren keuken.'³⁰ Is het keukenpersoneel wat wild met hem opgesprongen? Zijn vergoeding staat genoteerd op 14 januari van het volgende jaar. Hij is blijkbaar een aantal dagen op het hof gebleven. In 1458, 1459 en 1461 is hij toch weer op het hof verschenen te Brielle.

Een kleurrijke figuur is de in september 1457 genoemde 'joncheer, meester Jacop van Holland, als hij seidt', die op dat tijdstip bij Frank te Haarlem komt. In 1459 en 1461 zegt hij 'bastaert van Holland' te zijn. Frank is dan te Brielle. In 1463 ontvangt hij behalve de gebruikelijke fooi 'noch een postulaat gulden voor cruytcoucken die hij mijnen heer brochte.'³¹

In 1464 is hij al in mei terug en nu staat er: 'joncheer meester Jacob, die hem zeyt bastairt van Holland te wesene, die bij mijnen heer was ten Brielle, dat hij altijd in Turkeyen reysen soude ende den Turck dootslaen.'

Hij krijgt 6 schellingen 9 groten.³² Een jaar later staat er bij 'dat hij altijd reysen soude ende lange niet weder comen.' Waarschijnlijk heeft men hem te verstaan gegeven, dat hij te veel komt, wat niet weg neemt dat hij er in 1468 weer is met de mededeling dat hij voorlopig niet terug zal komen. Toch krijgt hij 4 schellingen 6 groten. Een waarschuwing wordt wel meer gegeven.

Vanaf 1458 is 'Lyven van Gent, metten vetten buyck' een vaste bezoeker. Wanneer hij in de loop van de jaarrekening twee keer komt, staat dat wel in de post vermeld. Dat Heer Frank aandacht schenkt aan het persoonlijk leven van sommige figuren blijkt uit de aantekeningen betreffende 'Mal Reynken', ook wel 'Reynken den geck in den Hage' genoemd. Reynken vinden we vele jaren in de rekeningen terug. In 1457 is hij niet gekomen, maar staat er: 'Item den 25 dach in januario Reynken den geck in den Hage, die Gantiers dochter getrouwt heeft, gegeven bij bevele van mijnen heer . . .'³³

en op 2 januari 1458:

'betaelt Heinrick van Groesbeke,³⁴ van dat hij in de name ende van mijns heren wegghen gegeven hadde (ten doop gehouden), Malle Reynken zijn kint, daer hij of gaf te pillegave

40 stuvers facit 6 schellingen 8 groten.’³⁵

Ook op afstand volgt Frank het huislijk leven van hem bekende personen. Slechts één keer vinden we de vermelding dat iemand sproken voordraagt.

23 februari 1467 ‘Engel den sproecspreker gegeven 12 groten.’³⁶

Ook de zigeuners worden één keer genoemd:

‘Item den 14 dach in julio bij bevele van mijnen heer dair de hoefmeester Geryt de bastaert van Culemborch die boidscip of dede gegeven den beydenen of egipcienen (egyptenaren) die ten Brielle waeren 2 postulaat gulden facit 4 schellingen 6 groten.’³⁷

Sommige inschrijvingen laten aan duidelijkheid niets te wensen over:

‘Item den 4 dach in november (1455) bij mondelinge bevele van mijnen heer gegeven enen gompelman, die bij mijnen heer in den Hage was op zijn camer ende mijnen heer van Fer. . waren toebehoerde als men seyde, die luytkens vogel locte met sijn dinch dat tusschen zijn beenen hangt, 2 beyers gulden facit 4 schellingen 8 groten.’³⁸

In de late middeleeuwen was men niet preuts.

En wat te zeggen van de post van februari 1456:

‘Bij bevele van mijnen heer daer Isbrant Aersten cnappe die boidscip af dede, gegeven mijns heren van Bourgoingen cock die enen naeckten knecht op een berry brochte op mijn heren van Oostervant camer in den Hage, 2 postulaat gulden facit 4 schellingen 4 groten.’

Het blijft in alle rekeningen bij deze ene vermelding.³⁹

Bij de vermelding van de bezoekers is elk verhaal mogelijk. Een Spaanse ridder die gevangene van de heidenen is geweest, een schipper die het kruis heeft aangenomen om tegen de Turken te vechten, een man van koninklijke afkomst, ridder en juist teruggekomen van een bezoek aan het Heilige graf, desnoods zegt men een bloedverwant van heer Frank te zijn. Tot slot de acrobaat die op 27 oktober 1439 op de burcht te Oostvoorne was en op Franks kamer ‘doir den houp en op een coirde’ speelde.⁴⁰

Niemand gaat met lege handen weg. Franks dood in 1470 is behalve voor zijn onderdanen ook voor deze mensen een verlies geweest.

Rotterdam, najaar 1987

Noten

¹ Dr. S. P. Haak, ‘Brielle als vrije en bloeiende handelsstad in de 15e eeuw.’ Bijdrage voor vaderlandsche geschiedenis en oudheden, 4e reeks, 6e deel 1907.

² idem, blz 31.

³ idem, blz 48.

⁴ Informatie van 1527, zie ook Enquete ende informatie van 1494, uitgegeven Fruin, Bijl. blz 276 en volgende.

⁵ G.A. Haarlem, Kast 19 no. 30 blz 14v.

⁶ G.A. Haarlem, Kast 19 no. 30 blz 14v.

⁷ A. A. Arkenbout – Dokters en apothekers aan het hof van heer Frank van Borselen te Voorne. Castelloica, verkenningen blz. 127-133.

⁸ G.A. Brielle, stadsrekening 1453-1454 blz 11.

⁹ Rekening van de rentmeester der Domeinen, A.R.A. Den Haag, no. 5580 (25 februari 1456-25 februari 1457).

¹⁰ No. 5583 (25 februari 1459-25 februari 1460).

¹¹ Officieren zijn suikerbakkers.

¹² Rekening van de rentmeester der Domeinen, A.R.A. Den Haag, no. 5583 (25 februari 1459-25 februari 1460).

¹³ idem.

¹⁴ no. 5584 (25 februari 1460-25 februari 1461).

¹⁵ A. A. Arkenbout – De jeugdijaren van een bastaard. Castelloica, verkenningen blz. 153-157.

¹⁶ Rekening van de rentmeester der Domeinen, A.R.A. Den Haag, no. 5576 (9 oktober 1437-8 oktober 1438).

¹⁷ Zie noot 7.

¹⁸ G.A. Brielle, stadsrekening 1460-1451 blz. 16.

¹⁹ Rekening van de rentmeester der Domeinen, A.R.A. Den Haag, no. 5577 (8 oktober 1439-9 oktober 1440).

²⁰ no. 5579 (25 februari 1455-25 februari 1456).

²¹ Idem.

²² Diverse rekeningen van de rentmeester der Domeinen, onder het hoofd ‘Clein Fourcin’.

²³ Zie noot 7.

²⁴ A. A. Arkenbout – Koorknappen in dienst van Frank van Borselen. Holland 6e jrg. 1974, blz. 191-193.

²⁵ Idem.

²⁶ Rekening van de rentmeester der Domeinen, A.R.A. Den Haag, no. 5589 (25 februari 1465-25 februari 1466).

²⁷ no. 5590 (25 februari 1466-25 februari 1467).

²⁸ Idem.

²⁹ no. 5576 (9 oktober 1437-8 oktober 1438).

³⁰ no. 5579 (25 februari 1455-25 februari 1456).

³¹ no. 5587 (25 februari 1463-25 februari 1464).

³² no. 5588 (25 februari 1464-25 februari 1465).

³³ no. 5581 (25 februari 1457-25 februari 1458).

³⁴ A. A. Arkenbout – Frank van Borselen als opdrachtgever van de Haagse goud- en zilversmeden Heynric en Anthonis van Groesbeke, Oud Holland jrg. LXXXIII - 1968 blz. 143-156.

³⁵ Rekening van de rentmeester der Domeinen, A.R.A. Den Haag, no. 5581 (25 februari 1457-25 februari 1458).

³⁶ no. 5590 (25 februari 1466-25 februari 1467).

³⁷ no. 5591 (25 februari 1467-25 februari 1468).

³⁸ no. 5579 (25 februari 1455-25 februari 1456).

³⁹ no. 5579 (25 februari 1455-25 februari 1456).

⁴⁰ no. 5577 (8 oktober 1439-9 oktober 1440).

BIJLAGE I

BEZOEKEN VAN DE ‘STEDE PIJPER’S’

Amersfoort	1466.
Amsterdam	1455, 1457, 1458, 1462, 1463, 1465, 1466, 1467.
Bergen op Zoom	1439, 1459.
Cleve	1456.
Delft	1455, 1457, 1458, 1459, 1460, 1461, 1462, 1464, 1465,
Deventer	1458. 1466, 1467, 1468.
Dordrecht	1453, 1456, 1457, 1465, 1468.
Gent	1467.
Gouda	1455, 1457, 1460, 1461, 1463, 1464, 1465, 1466, 1467,
Haarlem	1453, 1455, 1457, 1459, 1461, 1462, 1466. 1468.
Hulst	1464.
Keulen	1456.
Leiden	1453, 1455, 1457, 1458, 1460, 1461, 1463, 1464, 1466.
Middelburg	1439, 1453, 1455, 1463.
Remund	1459, 1466.
Rotterdam	1453, 1458, 1459, 1461, 1462, 1463, 1464, 1465, 1466,
Utrecht	1453, 1456, 1459. 1468.
Zierikzee	1437, 1439, 1455, 1459, 1460, 1464, 1465, 1466, 1468.